

הקשרים בין אופי שיח אם-ילד בעת קריאת ספרים לערכים והתנהגות משתפת של ילדי גן

יעל אסיאס ורון
בהנחיית פרופ' דורית ארם וד"ר אלה דניאל
עבודת גמר לקבלת תואר שני מוסמך (MA)

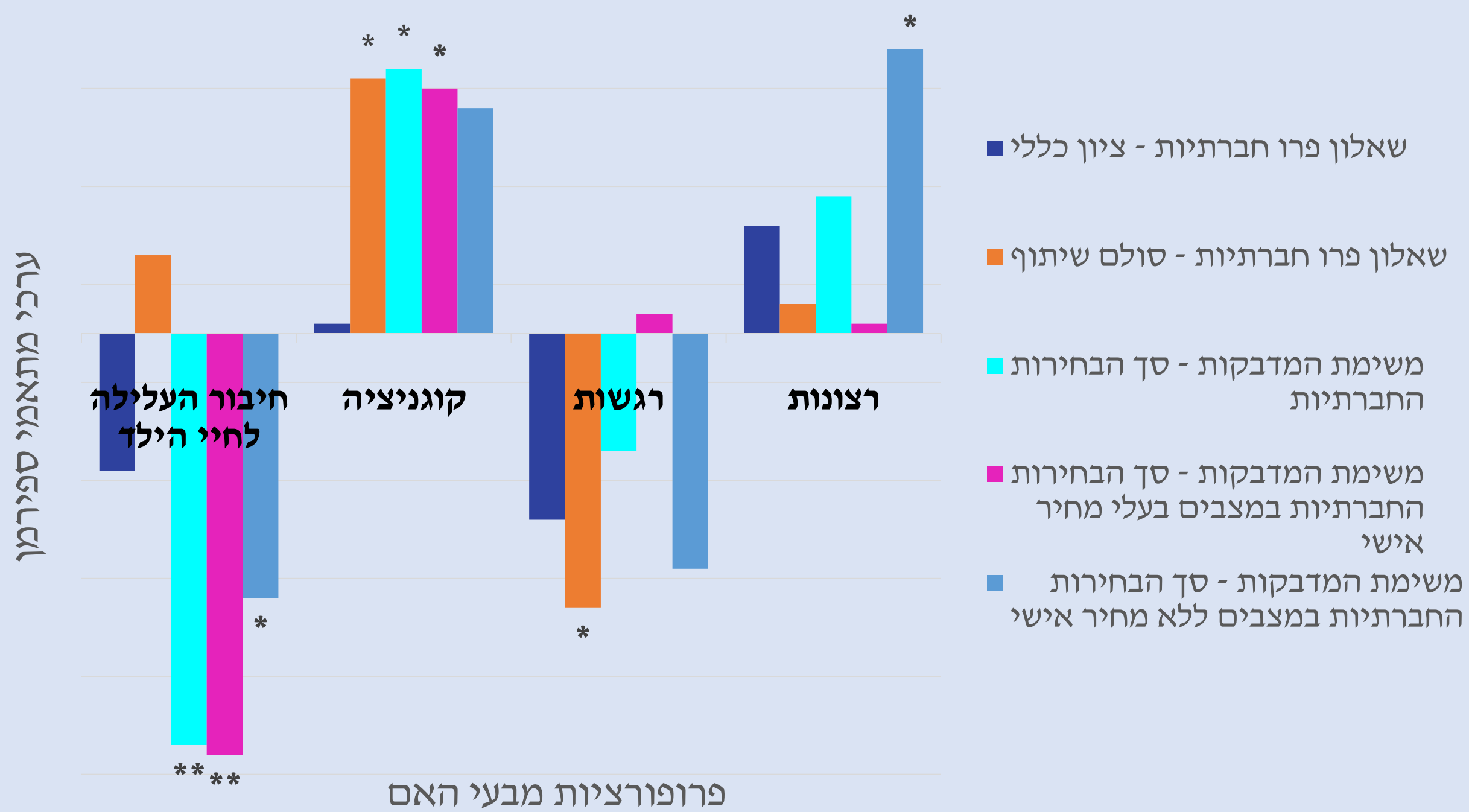

מטרות המחקר

- בחינת הקשר בין שיח מנטלי וחברתי שיקימו אימהות בזמן קריאת ספרים משותפת עם ילדיהן לבין התנהגותם המשתפת (sharing) של ילדיהן בגילאי הגן.
- בחינת הקשרים בין הערכים החברתיים של הילד, המייצגים דאגה לרווחת האחר, לבין אופי שיח האם בזמן קריאת ספרים ובין התנהגותו המשתפת של הילד.

ממצאים

מתאמי ספירמן בין מבעי האם למדדי הפרו-חברתיות ($N=47$)

$* p < .05$ $** p < .01$ (1-tailed)

הערה: הקשר בין מבעי האם מסוג קוגניציה לבין הבחירות החברתיות במצבים בעלי מחיר אישי לא נמצא מובהק, כאשר חושב תוך פיקוח על גילאי הילדים.

בהתאם להשערה, שניים מסוגי שיח האם נמצאו בקשר חיובי להתנהגות משתפת של הילד. בניגוד להשערה, התגלו קשרים שליליים בין שני סוגי השיח האחרים של האם לבין התנהגותו המשתפת של הילד.

מתאמי ספירמן בין מבעי האם לערכי התעלות מעל העצמי ($N = 47$)

סוג מבעי האם	קטגוריית העל התעלות מעל העצמי	בנוולנטיות	אוניברסליזם
חיבור העלילה לחיי הילד	.20	.32*	-.02
קוגניציה	.01	-.08	.03
רגשות	-.13	.04	-.18
רצונות	.16	-.13	.29*

$* p < .05$ (1-tailed)

שניים מסוגי השיח נמצאו קשורים בקשר חיובי, בהתאם להשערה, לערכי הפרו חברתיים של הילד.

בדיקת הקשרים בין ערכי התעלות מעל העצמי לבין מדדי פרו חברתיות של הילד באמצעות מתאמי ספירמן ($N=47$): בניגוד להשערה, המתאמים לא נמצאו מובהקים ($1-tailed, P > .05$). בעקבות זאת השערת התיווך לא נבדקה, שכן נמצאו רק חלק מן הקשרים המשוערים בין מבעי האם, ערכי הילד והתנהגות משתפת של הילד. לכן, לא ניתן לומר כי ערכי התעלות מעל העצמי מתווכים את הקשר בין מבעי האם להתנהגות משתפת של הילד.

דיון ומסקנות

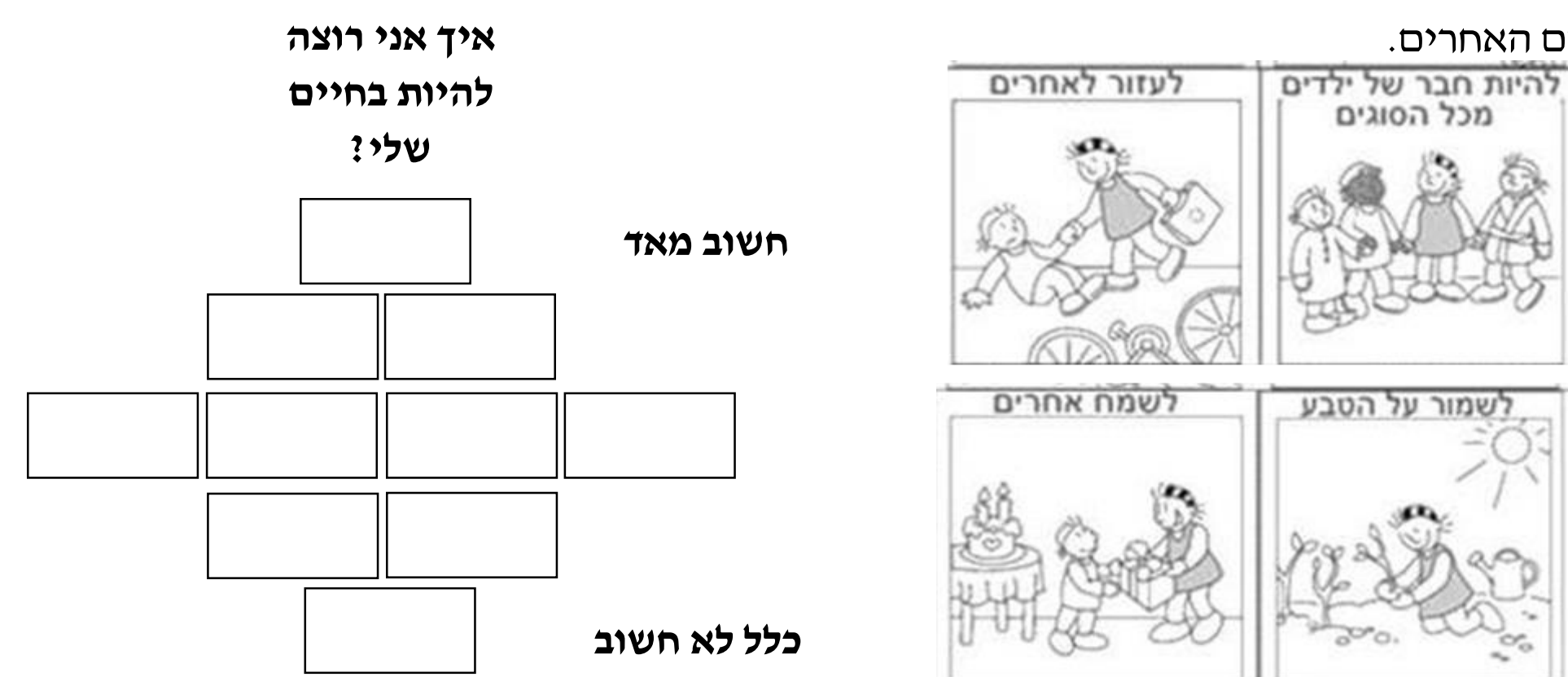
- הממצאים מצביעים על הפוטנציאל הטמון בקשר בין שיח מנטלי וחברתי של האם בזמן קריאת ספרים לבין התנהגות משתפת של הילד, אך בו בזמן גם מראים כי הקשר הוא מורכב.
- שיח מנטלי וחברתי של האם קשור במידת מה לחשיבות שהילד יעניק לערכים המייצגים התנהגות פרו חברתית. בנוסף, נראה כי בקרב ילדי גן קיים פער בין אימוץ ערכים חברתיים לבין ביטויים בהתנהגות, דבר המרמז על מנגנונים פסיכולוגיים מורכבים.
- המחקר הנוכחי בעל חשיבות יישומית. ההבנה לגבי סוגי השיח התורמים להתנהגות משתפת יכול לסייע להורים, גנות ודמויות מפתח נוספות לעודד התנהגות משתפת בקרב ילדים.

מבוא

- התנהגות משתפת היא התנהגות חברתית שניצנה מופיעים כבר בינקות, והיא מתפתחת לאורך שנות חייו של האדם (Brownell, Iesue, Nichols & Svetlova, 2013).
  - אימהות הן סוכנות משמעותיות בהעברת מסרים לילדיהן באמצעות שיח משותף בנוגע להתנהגויות רצויות (Liable, Karahura, Norden, Interra & Stout, 2019).
  - קריאת ספרים משותפת מהווה הזדמנות לקיים שיח העוסק במחשבות, אמונות, רגשות (שיח מנטלי) ובמצבים חברתיים (Aram & Shapira, 2012). קריאות חוזרות של אותו הספר מאפשרות תיווך של מצבים חברתיים הנוגעים לחיי הילד (שפירא, 2014).
  - שיח אם-ילד בזמן קריאה מאפשר העברת מסרים הנוגעים לערכים שונים וחשיבותם (Luo, Snow, 2012). ערכי האדם קשורים להתנהגותו בפועל (Schwartz, 1992).
- חדשנות המחקר: 1** מרחיב את הספרות המצומצמת בנושא הקשר בין אופי שיח אם בזמן קריאת ספרים לבין התנהגות משתפת של הילד (Aram, Bergman, Deitcher, Shoshan Sabag & Ziv, 2017; Garner, Dunsmore & Southam – Gerrow, 2008), והקשר בין ערכים להתנהגות משתפת בקרב ילדים צעירים (Abramson, Daniel & Knafo-Noam, 2018). **2** בוחן לראשונה ערכים לפי התיאוריה המקובלת של שוורץ (Schwartz, 2012) בקרב ילדים בני ארבע. **3** המחקר הראשון שמחבר תיאורטית בין המשתנים שיח אם ילד בעת קריאת ספר, ערכי הילד והתנהגות משתפת ובוחר את הקשרים ביניהם.

שיטה

- המדגם כלל 50 משפחות, 47 אימהות ושלושה אבות וילדיהם בגילאי 4-6. המחקר התקיים בגנים ובבתי המשפחות.
- בגנים** הועבר שאלון ערכים מבוסס תמונות לילדים (PBVS-C: Picture Based Values Survey for Children) (Doring, Blauensteuner, Aryus, Drogekamp & Bilsky, 2010) ונבחנו מידת החשיבות שהילד העניק לשלושה ערכים פרו חברתיים: 'ערך הבנוולנטיות', המתייחס לדאגה לרווחתם של האנשים הקרובים אלי; 'ערך האוניברסליזם' המבטא דאגה לסביבה בכללותה ו'ערך העל התעלות מעל העצמי' המאגד תחתיו את שני הערכים האחרים.

כמו כן, נמדדה בגנים יכולת תיאוריית המינד (TOM) של הילד (Wellman & Liu, 2004) ורמתו השפתית (Snow, Cancino, Gonzalez & Shirberg, 1989) לצורכי פיקוח.

- בבתי**, האימהות קראו לילדיהן שני ספרים מתורגמים לעברית (האם עלי לחלוק את הגלידה שלי ויונה מוצאת נקניקיה, מאת Mo Williams) העוסקים בהתנהגות משתפת. לאחר מכן החוקרת הגיעה לבתים וצילמה את האימהות מקריאות לילדיהן את הספרים בפעם השנייה ומשוחחות עליהם. הוערכה המידה בה האם קישרה את העלילה לחיי הילד ומידת התייחסותה למחשבות, אמונות וכוונות של הדמויות ושל הילד (קוגניציה), ולרגשות ורצונות. בתום הקריאה הילדים השתתפו במשימת חלוקת רכוש הבוחנת את כוונותם לחלוק מדבקות עם ילד שאינם מכירים (Abramson et al., 2018). לילדים הוצגו מצבי חלוקה אפשריים ביניהם נדרשו לבחור, חלקם כוללים הפסד רכוש כתוצאה מהשיתוף (מחיר אישי) וחלקם לא. במקביל, האימהות מילאו שאלון מקוון בו דיווחו על מידת ההתנהגות הפרו חברתית של הילד (Knafo-Noam, Uzefovsky, Israel, Davidov & Zahn – 2015). האם עלי לחלוק את הגלידה שלי (Waxler, 2015) ושאלון דמוגרפי.

שפירא, ר' (2014). קריאות חוזרות של ספר לילדי גן: השתנות, יציבות מאפייני השיח אם-ילד וניבוי ההבנה הרגשית-חברתית של הילד (חיבור לשם קבלת תואר דוקטור לפילוסופיה). אוניברסיטת תל אביב, תל אביב.
Abramson, L., Daniel, E., & Knafo-Noam, A. (2018). The role of personal values in children's costly sharing and non-costly giving. *Journal of Experimental Child Psychology*, 165, 117–134. <https://doi.org/10.1016/j.jecp.2017.03.007>
Aram, D., Bergman Deitcher, D., Shoshan Sabag, T., & Ziv, M. (2017). Shared book reading interactions within families from low socioeconomic backgrounds and children's social understanding and prosocial behavior. *Journal of Cognitive Education and Psychology*, 16(2), 157–177. <https://doi.org/http://dx.doi.org/10.1891/1945-8959.16.2.157>
Aram, D., & Shapira, R. (2012). Parent-child shared book reading and children's language, literacy, and empathy development. *Rivista Italiana Di Educazione Familiare*, 2, 55–65.
Brownell, C.A., Iesue, S. S., Nichols, S. R., & Svetlova, M. (2013). Mine or yours? Development of sharing in toddlers in relation to ownership understanding. *Child Development*, 84(3), 906–920. <https://doi.org/10.1111/cdev.12009>
Garner, P. W., Dunsmore, J., & Southam-Gerrow, M. (2008). Mother-child conversations about emotions: Linkages to child aggression and prosocial behavior. *Social Development*, 17(2), 259–277. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9507.2007.00424.x>
Knafo-Noam, A., Uzefovsky, F., Israel, S., Davidov, M., & Zahn-Waxler, C. (2015). The prosocial personality and its facets: Genetic and environmental architecture of mother-reported behavior of 7-year-old twins. *Frontiers in Psychology*, 6, 112. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.00112>
Laible, D., Karahura, E., Norden, C. Van, Interra, V., & Stout, W. (2019). The socialization of children's moral understanding in the context of everyday discourse. In D. Laible, C. Gustavo, & L. M. Padilla-Walker (Eds.), *Parenting and Moral Development* (pp. 287–300). New York: Oxford University Press.
Luo, Y.-H., Snow, C. E., & Chang, C.-J. (2012). Mother-child talk during joint book reading in low-income American and Taiwanese families. *First Language*, 32(4), 494–511. <https://doi.org/10.1177/0142723711422631>
Schwartz, S. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. *Advances in Experimental Social Psychology*, 25, 1–65. [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(08\)60281-6](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60281-6)
Snow, C. Cancino, H., Gonzales, P., & Shirberg, E. (1989). Giving formal definitions: An oral correlate of school literacy. In D. Bloome (Ed.), *Literacy in classrooms*. Norwood, NJ: Ablex.
Wellman, H. M., & Liu, D. (2004). Scaling of theory-of-mind tasks. *Child Development*, 75(2), 523–541. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2004.00691.x>